

wiskunde en
zullen onder-
nert bijzonder
het werk vangt
door de Axio-
maties, waarbij
oorafgaande en
s. Zoo bouwde
er wiskundigen
standers dwin-
alde punten in
oals hem was
over het licht

ft de schrijver
vergezeld van
is alleen de
e schrijver in
aaraan de uit-
is opgeofferd.
lezers van het

soover Newton
heeft, geeft hij
verhoudingen
r Grieken, met
wil Newton,
ntgaan, terwijl
werpt, omdat
beschouwingen
methode in de
ijksterhuis die
nten van Eucli-
tend overzicht
, en bespreekt
visibilia. Daar-
eeks der Lem-
heeft samen-
rop, dat New-
en zijn fluxie-
n) gebruikt nu
der infinitesi-
s, waardoor zij
ij maakt daar-
ing en dikwijls
sing zoo lang
veinig mogelijk
klaard worden,
van zijn reken-
en hij wellicht
n kon worden
n zijn wereld-

th aan het be-
tijd, dat na de
Newton's be-
ve ruimte en
ch expose van
in.
na, hoe New-
vitatiwet ge-
nieuwste publi-
Beth zijn con-
taan der Prin-
r boeiend zijn
over handelen.

isatie van de

waar tegen de
uit de dogma-
ter de organi-
sch.

niet kenbaar
ind, de ander
n de persoon

der de oogen
en daarna in
at ons thans

oep van dege-
gebruik van
enomschreven
j moeten con-
tysterieus zijn
n de gegevens
in een studie
maar ook tot
persoon van
en wij steeds
den Middelaar

innen worden
n: de persoon
wij daardoor
weten, dat Hij
schap berust
r de gegevens
n, is zelfs een
ogelijk
aar van hen,
n den Christus
gereformeerd

te Christo de

In het kort komt het hierop neer:

De veelverbreide meening is, dat Newton door het waarnemen van een vallenden appel in 1666 zijn groote wet heeft ontdekt. Tengevolge van een fout in de berekening (een breedtegraad op aarde nam hij 60 Engelse mijlen lang, terwijl het 69½ moest zijn) klopte het resultaat niet met de waarneming en eerst na jaren vatte Newton de oplossing van het gravitatievraagstuk weer op, zoodat hij in 1687 de oplossing daarvan kon geven.

Deze meening wordt door Dr Beth, als geheel onjuist, uitvoerig bestreden.

Wel heeft Newton in 1666 uit de wetten van Kepler afgeleid, dat de kracht, waarmee de zon de planeten aantrekt, omgekeerd evenredig is met het vierkant van den afstand; en heeft hij omstreeks dienzelfden tijd gevonden, dat indien de aantrekking, die de aarde op de buiten haar gelegen lichamen uitoefent, zich tot de maan uitstrekt, deze kracht juist groot genoeg is om haar de baan om de aarde te doen beschrijven. Maar hiermee is de gravitatiewet nog niet gevonden: aan de wederkeerigheid der aantrekking wordt niet gedacht en het middel om de aantrekking van twee verschillende centra op hetzelfde lichaam te vergelijken wordt nog gemist. Hierbij gaat n.l. het massabegrip een rol spelen en nog in 1684 geeft Newton een publicatie („De Motu”) waarin van dit massabegrip nog niet gerept wordt.

Eerst de gelijktijdige werking van de zon en de aarde op de maan gaf Newton gelegenheid om de velden van zon en aarde quantitatief te vergelijken. De storing, die de zon in de beweging om de aarde teweegbrengt, is de verbindingschakel tusschen beide krachtvelden: het onderzoek van dit groote probleem bracht Newton tot het begrip „vis absoluta”, dat het uitgangspunt vormde voor het massabegrip. Dit werd eerst omstreeks 1685 geconcipeerd, zoodat besloten kan worden, dat Newton niet vóór 1685 in het bezit was van zijn gravitatietheorie.

Dit gravitatievraagstuk is voor Dr Beth de groote gedachte, die de Principia beheerscht.

Nog een ander hoofdmoment uit de Principia brengt de schrijver nadrukkelijk ter sprake, n.l. Newton's bestrijding van de leer van Descartes. De groote uitvoerigheid, waarmee Newton in Boek II den toestand van een fluidum behandelt, kan hieruit verklaard worden, dat het geldt de bestrijding van Descartes' Vortextheorie. Alvorens in Boek III zijn eigen theorie te ontwikkelen, wil Newton de onhoudbaarheid van de Cartesiaansche opvatting aantoonen.

Op bijzonder belangwekkende wijze ontwikkelt Dr Beth dit conflict tusschen deze twee groote geesten.

In het voorgaande werden slechts enkele hoofdzaken uit deze mooie studie van Dr Beth naar voren gebracht: over veel interessante details moest gezwezen worden, om niet al te uitvoerig te worden.

Het is den schrijver gelukt, ons in nauwe aanraking te brengen met den grooten Newton. We zien Newton worstelen met de moeilijkheden, die hij moest overwinnen alvorens hij de groote natuurwet kon grijpen. We zien hoe hij, de prikkelbare,

persoon van Christus mogen bespreken en tot bepaalde conclusies mogen komen, dan geldt reeds het bezwaar van het mysterie van Zijn persoon ook niet meer voor de andere loci van de dogmatiek.

Tegen deze eerste groep van opponenten wil ik dus aanvoeren, dat zij één van tweeën, of den Locus de Christo voor een belangrijk deel uit de dogmatiek moeten schrappen, omdat deze ten onrechte een mysterie poogt te onthullen, of ons het recht moeten laten, de door de dogmatiek in den Locus de Christo aanvaarde gegevens ook te verwerken in den Locus de Homine, in het hoofdstuk over den mensch.

Iets anders staat het met het bezwaar van hen, die meenen, dat de heiligheid van de persoon van Christus ons verbiedt, de gegevens, die wij omtrent den Christus kennen, te verwerken in het hoofdstuk over de zielkunde.

Alhoewel wij nu het bezwaar van dezulken ons kunnen indenken, lijkt ons dit hun gravamen toch volkomen ongegrond.

Immers hoe stelt men zich het geheel van de kennis van den mensch voor?

Toch zeker niet als een mozaiek: hier een stukje kennis omtrent den Christus en daar een stukje wetenschap omtrent den mensch.

Trouwens, de uitspraken van den Locus de Christo moeten in de dogmatiek reeds stemmen met de uitspraken in den Locus de Homine.

Wanneer in den Locus de Christo allerlei uitdrukkingen gebruikt worden, die een begripsmatigen inhoud bedoelen te omschrijven, dan spreekt men toch stellig over datgene wat men als een bepaald en bekenden gedachteninhoud bedoelt weer te geven.

Wanneer men b.v. gebruikt den term: „de menschelijke natuur”, dan bedoelt men toch met die uitdrukking iets te zeggen. Die uitdrukking „de

liefst in afzondering levende, zich wapende tegen de publieke opinie, waartegen hij den strijd moest aanbinden.

We volgen Newton op den weg naar boven, waar hij uit eenzame hoogte ver schouwde en de oplossing zag van de groote natuurkundige problemen, die zijn voorgangers en tijdgenooten niet konden meester worden.

En dan komt aan het einde dat prachtige Scholium Generale, waarin de geloovige Newton zijn hymne aanheft ter eere van God, die dat heelal geschapen heeft en met Zijn wetten regeert.

Het eert Dr Beth, dat hij juist dit voor den Christen zoo treffend slot met groote uitvoerigheid heeft weergegeven en ons zoo Newton ten voeten uit heeft geteekend.

A. J. DREWES B.Fza.

UIT DE HISTORIE

De Vereeniging van 1892.

II.

(De geest der vaderen. A.)

De vraag naar het rechtmatig erfgenaamschap en de wettige voortzetting is er niet allereerst één naar vleesch en bloed. Ze is evenmin een louter juridische of rechterlijke kwestie. Ze draagt integendeel overwegend een zedelijk-geestelijk karakter. Ze is er één van innerlijke verwantschap en geestelijke saamhoorigheid.

Een vader leeft immers niet in elk van zijn kinderen even sterk, ook al werden zij allen uit hem geboren. Maar die kinderen vormen pas de meest typische vertegenwoordigers van zijn geslacht, op wie het meest van zijn geest is overgegaan en in wie het krachtigst en het zuiverst zijn zielsovertuigingen zich voortzetten. En zoo is het ook in het geslacht, dat ons in deze artikelen bezig houdt: het is bovenal de vraag, waar de geest der vaderen toch voortleeft thans.

En het antwoord hierop is niet zoo moeilijk te geven.

Wie zich een vijftig a zestig jaar in de geschiedenis terug verplaatst; wie nog eens aan zich voorbij laat gaan hoe ernstig in de kringen der afgescheidenen de vereeniging met de doleerenden begeerd, hoe ootmoedig om haar gebeden, en met hoe taaië inspanning en volharding voor haar ge- arbeid is¹⁾, en wie dan daarna de brochure van Ds Jongeleen leest, voelt zich terstond in een totaal ander klimaat van gedachten overgeplaatst. Dit is niet meer de geest der vaderen; doch hier spreekt een andere geest. Ik laat in dit artikel nog in het midden, of de geschiedbeschrijving van Ds Jongeleen met de werkelijkheid overeenstemt. Maar al zou er tusschen zijn heele betoog geen speld te krijgen zijn; al zouden de dingen zich van stuk tot stuk hebben toegedragen, zooals hij het voorstelt,

¹⁾ Om mogelijk misverstand te voorkomen, maak ik er attent op, dat ik bezig ben, de brochure van Ds J. te weergegeven, zoodat ik thans niet de geheele geschiedenis der vereeniging verhaalt, doch vooral wijs op de houding, die daartegenover door de oude Chr. Geref. Kerk is ingenomen.

menschelijke natuur” omschrijft toch een bepaald en concreet iets. Bij die uitdrukking denkt men toch aan een iets, dat, indien het al niet concreet verondersteld wordt, dan toch zeker een begripsmatig omschreven abstractum is. In ieder geval „de menschelijke natuur” drukt iets uit. Dat iets nu, dat uitgedrukt wordt, is iets bekends. Maar dan iets bekends, dat niet ontleend is aan den Locus de Christo, maar dat ontleend wordt aan den Locus de Homine.

En nu geven wij wel toe, dat een enkele dogmaticus in den Locus de Christo wel eens begrippen gebruikte, en woorden aanwendde, die in zijn Locus de Homine niet pasten, maar niemand zou wenschen, dat het doen van zulke dogmatici normatief werd.

Wanneer wij verder bij de bespreking van de persoon van den Middelaar zeggen, dat onze Heiland de menschelijke natuur aannam, maar dat Zijn Ik een Goddelijk Ik was, ook dan weer bedoelen wij toch met die uitdrukking iets.

Dat „iets” kan in dit geval weer niet liggen buiten de begripsmatige conceptie. Of indien dat wel zoo is, dan doen wij beter, niets te zeggen. Want dan beantwoordt aan de woorden geen begrip en is dus het woord ledig. En aan leege woorden heeft de dogmaticus niets, evenzoogoed als iedereen er niets aan heeft.

Dat nu echter de dogmaticus in dezen term zin kan beleven en een begrip erin kan verstaan, komt weer, omdat hij in den Locus de Homine een dergelijke onderscheiding tusschen „natuur” en „ik” heeft moeten maken of althans had behooren te maken.

Nu is het echter mogelijk, dat in den Locus de Christo bepaalde uitspraken van de Schrift in het volle licht komen te staan. Het is op zichzelf denkbaar, het is zelfs hoogstwaarschijnlijk feitelijk zoo, dat zulk een onderscheiding tusschen „ik” en „natuur” niet spoedig in de dogmatiek zou zijn voorgekomen, ware het niet, dat juist de Locus

dan ontbreekt aan zijn mededeelingen nog het voornaamste, n.l. het leven en de geest die de mannen der scheiding hebben bezielde.

Trouwens, het valt op, dat Ds Jongeleen in zijn brochure het meest den formeelen, kerkrechtelijken en... den kleinen kant der gebeurtenissen zoekt. Wanneer twee groepen van belijders ruim een halve eeuw in kerkelijke gescheidenheid hebben geleefd en daarna tot vereeniging zoeken te komen, worden er natuurlijk wel eens woorden gezegd en dingen gedaan, die beter achterwege waren gebleven. Dat zal zich altoos voordoen. Wanneer vandaag aan den dag de Gereformeerde Kerken en de Christelijk Gereformeerde Kerk verklaren om Christus' wil niet langer gescheiden te willen voortleven en in principe tot vereeniging besluiten, dan behoeft men geen profeet te zijn om te voorspellen dat, eer dit zijn definitieve beslag gekregen heeft, er wel eens in woord of daad een onregelmatigheid zal plaats hebben, die men achteraf betreuren zal en o, zoo graag herroepen wou. Maar, evenzeer als wij het een verloochening van ons levenswerk zouden vinden, wanneer ons geestelijk nakroost bleef starren op de onvolkomenheden bij de uitvoering van onzen arbeid, en geen oog had voor wat ons eigenlijk bezielde, even krenkend is het voor de nagedachtenis van onze vaderen, wanneer over den geest die hen dreef geheel wordt gezwezen, maar wel angstvallig wordt afgespeurd of er hier en daar niet een smetje valt aan te wijzen op het werk, dat zij in Gods kracht hebben tot stand gebracht.

Indien Ds Jongeleen zijn taak niet klein, maar groot en tegelijk waar had opgevat, had hij ons eerst in de vroegere afgescheiden kerken moeten binnenleiden en verhalen, hoe het daar eigenlijk gesteld was. Dan had hij moeten vertellen, dat er binnen haar 10 een breede hoofdstrooming zich bewoog, die kort en goed, haast zonder eenige conditie, vóór de vereeniging met de doleerenden was; dat 20 anderen — zooals dit zich bij haast elke kerkelijke kwestie voordoet — zich gereserveerder en voorzichtiger betoonden; en dat er 30. ook waren die eerst enkele bezwaren zoowel tegen sommige opvattingen als praktijken van de doleerenden te berde brachten en die daarom niet zoo grif met de vereeniging konden meegaan.

Het is waar, van deze laatste maakt Ds Jongeleen gewag. 't Is vooral uit dezen kring dat hij, als het hem te pas komt, getuigen oproept. Het zijn — naar zijn voorstelling — hun bezwaren, die nu nog bij de Christelijk Gereformeerden voortleven en waarom zij gemeend hebben, in 1892 eigen wegen te moeten gaan.

En zeker — Ds Jongeleen heeft hier schijnbaar gemakkelijk spel. Deze laatste groep schijnt hem het bewijsmateriaal te leveren voor de stelling, dat zij die in deze bezwaren volharden en ze tot geen prijs loslaten, pas in de wettige lijn der afscheiding zich voortbewegen. Het is zelfs alsof ge hier en daar een onderdrukten triumfkreet hoort in zijn brochure: al is deze of die later met de vereeniging mee gegaan, toch heeft ook hij al precies hetzelfde gezegd als wij nu nog doen!

Maar Ds Jongeleen juiche niet te vroeg. Door aldus te werk te gaan, doet hij het verleden dubbel onrecht aan. Hij begaat allereerst de fout, dat hij op deze manier het totaal-beeld der vroegere af-

de Christo den dogmaticus dwong tot zulk een onderscheiding.

Maar daarmee treedt dan ook deze onderscheiding in de begrippenwereld van den mensch in.

Dat dit nu wel degelijk iets te maken heeft met den Locus de Homine wordt onmiddellijk duidelijk, wanneer wij het volgende geval stellen:

Denken wij ons een oogenblik een dogmaticus, die in zijn Locus de Homine had geponeerd en op zijn wijze bewezen, dat het „ik” van den mensch behoort tot des menschen natuur en dat een openbaring van de natuur, waarin niet tevens een „ik” aan de natuur inhaerent was, een openbaring was van een oncomplete menschelijke natuur, dan zou daaruit noodwendig één van drieën moeten volgen: of dat deze dogmaticus in den Locus de Christo loochende, dat Christus een complete menschelijke natuur had,

of hij zou poneeren, dat het „ik” van Christus een menschelijk „ik” was,

of hij zou in zijn Locus de Christo met zijn eigen Locus de Homine in strijd komen.

In het eerste geval en in het tweede geval zou de betrokken dogmaticus afwijken van de gereformeerde lijn, in het laatste geval zou hij een ernstige fout tegen de eischen der wetenschap begaan, en dus zouden wij in ieder geval ons van hem moeten losmaken.

Maar uit dit voorbeeld is nu toch wel duidelijk, dat wij niet anders kunnen dan verband leggen tusschen datgene, wat wij in den Locus de Christo leeren omtrent de natuur, het wezen en het „ik” des menschen en datgene, wat wij elders in het hoofdstuk over den mensch leerden omtrent de organisatie van des menschen persoon.

Wij moeten nu eenmaal, dat is eisch van wetenschappelijk denken, en dat is eisch des geloofs, ook in de dingen der waarheid een „eenheidliche”, een tot eenheid geworden beschouwingswijze hebben.